

DEMOKRÁCIA

ÖSSZEFOGLALÓ¹

A modern, demokratikus alapokon álló hatalomgyakorlás egyik alapvető feltétele a méltányos politikai verseny érvényesülése az egyes politikai alternatívák, szervezetek és programok között. A politikai verseny mérése egyfelől a politikatudomány egyik központi vizsgálódási területe, másfelől pedig a demokráciaauditok egyik alapvető visszatérő eleme.² Pokol álláspontja³ szerint a politika a társadalom egyik nagy alrendszere, amelynek bináris kódja a *kormányozni* vagy *ellenzékben lenni* értékduál. Ebből kifolyólag elsősorban⁴ a választás az, ami a politika társadalmi alrendszerében meghatározza az értékduálon történő elrendeződést, ezzel magának a politikai versenynek a kimenetelét.

A politikai versenyen belül mindezek alapján elsősorban maga a választás, illetve a választás főszereplői, a pártok képezik vizsgálódásunk fő vonulatát. A dimenziókról általánosságban elmondható, hogy a kontinuitást szem előtt tartva alapvetően nem változtak a tavalyi jelentésben foglaltakhoz képest, ugyanakkor a politikai ciklikusság okán a korábbi évekhez képest bizonyos változtatás szükséges volt, mivel idén, 2018-ban általános országgyűlési választásokat tartottak, amire nyilvánvalóan reagálnia kellett a munkacsoportnak. A munkacsoport tehát eszközölt néhány változtatást az egyes dimenziókon belül.

Az idei, 2018-as *Jó Állam Jelentésben* – hasonlóan a tavalyi évhez – a munkacsoport az egyes dimenziókon belül nem emelt ki egy főindikátort, a *politikai verseny kimeneti mutatói* indikátort azonban kiemelt fontossága okán az első helyre tette a *Politikai verseny* dimenzióban. Ennek a dimenzióknak nagyban kell alkalmazkodnia a politika ciklikusságához, ezen állandó és kiszámítható változás jelenti a munkacsoport koncepciójának állandóságát. A korábbi – ciklusközi – években a politikai részvétel elemzésekor a munkacsoport előtérbe helyezte a ciklusközi részvétel mérését, amelyet az időközi választások vizsgálatával tudott lekövetni. Az idei évben a munkacsoport egy új, aggregált mutató bevezetésével alkalmazkodott a politikai ciklikusság változásához – és az ennek során bekövetkező mutatócserékhez. Az új indikátor a politikai pártok struktúráját kívánja ábrázolni több ismérv együttes szerepeltetésével.

A politikai részvétel dimenziójához tartozó kormányzati képesség olyképp definiálható, hogy a kormányzat a közélet demokratikus működése érdekében előmozdítja, illetve biztosítja annak egyik alapvető feltételét, a közügyek intézésében és befolyásolásában, valamint a politikai döntés-

hozatalban való részvétel megvalósulását. Ez a kormányzati képesség elsősorban a választások és a népszavazások jogi-eljárási kereteinek kialakításán, szabályozásán keresztül érvényesíthető.

A politikai participáció, a közjó meghatározásában, a közügyek intézésében és a közösséget érintő döntések meghozatalában való részvétel – a verseny mellett – a demokráciadefiníciók másik alapvető eleme. A részvétel szempontja szükséges, de önmagában nem elégséges feltételként jelenik meg a meghatározó demokráciafelfogásokban, és valamilyen formában a demokráciamérések többségében is szerepet kap. Láthatjuk, hogy a politikai részvétel szoros kapcsolatban áll az előző indikátorral, a politikai versenyen: ha nagyobb a részvétel, akkor nagyobb a verseny is.

A politikai részvétel szinterei nagyságrendileg is a politikai versenyével azonosak, tehát elsősorban itt is az országgyűlési választások, az önkormányzati választások, a népszavazások vizsgálata indokolt, de nem kizárólagosan. A *Politikai részvétel* dimenzióban a munkacsoport a fentiek mellett szerepelteti a gyülekezési jog gyakorlását, amely a választások és a népszavazások melletti legjellemzőbb politikai részvételi formaként értékelhető tényállás: a gyülekezések számát mutatja. Az indikátor elméleti megalapozását illetően fontos leszögeznünk, hogy a gyülekezési jog mint alapvető jog első generációs, az alkotmányjogászai szakma által politikai természetűnek tartott alapvető jog.

Mivel az idei évben általános országgyűlési választásokat rendeztek, a *Politikai részvétel* dimenziót érintő változásként idén kikerült az ún. időköziség mutató, amellyel a munkacsoport a ciklusközi évek választási részvételeit mérte. Helyére az országgyűlési választások részvételi arányát mérő indikátor került.

A *Társadalmi párbeszéd előmozdítása* dimenziót a munkacsoport 2017-ben átnevezte *Társadalmi kapcsolatok előmozdítására*, amely elnevezést 2018-ban is megtartotta, különös tekintettel arra, hogy a dimenzióhoz rendelt indikátorok inkább input jellegű adatokat szolgáltatnak a civil társadalom infrastrukturális állapotáról. Habár önmagában a különféle szervezetek számadataiból nem lehet következtetni azok tényleges, a társadalmi életben kifejtett hatására, azonban a politikai pluralizmus, valamint a véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása szempontjából kiemelten fontos, hogy a választópolgárok minél több szervezeten keresztül hallassák hangjukat, ezzel is becsatornázza a közösségi igényeket a politikai döntéshozatalba. A *Társadalmi kapcsolatok előmozdítása* dimenzió keretében a kormányzati képesség tehát azt mutatja, hogy a politikai döntéshozatal során az érintett társadalmi alrendszerek és a szervezeti formában működő érdekcsoportok, köztük a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) véleménye és szakmai javaslati milyen mértékben tudnak artikulálódni, a társadalmi nyilvánosság előtt megjelenni, a politikai rendszer különböző szintjein a döntéshozatali folyamat során a *policy* és *politics* típusú döntések részévé válni. A dimenzióba nem került új indiká-

¹ A fejezet szerzői: Dr. habil. Cservák Csaba (a munkacsoport vezetője), Dr. Rimaszécsi János, Dr. Farkas György

² Többnyire a politikai pluralizmussal összekapcsolt formában a Freedom House által használt mutatók éppúgy tartalmazzák, mint a Poly IV. indikátorrendszere, a World Bank DPI és a Polyarchy Dataset.

³ A témáról lásd részletesebben Pokol Béla (1988): A társadalom rendszerei. A szociológiai rendszerelmélet kategóriái. *Szociológia*, 1988/4. 343–360.

⁴ Az *elsősorban* jelző itt arra utal, hogy esetenként más is befolyásolhatja az értékduálon történő elrendeződést. Ilyen például a választást követő koalíciós tárgyalás a politikai szereplők között.